

KILDEKRITIK

*Tro ikke på alt
hvad du
læser*

Vær kritisk - uanset om din kilde er gammel eller ny. Historisk kildekritik benytter du i historiefaget, men kildekritik er også et godt redskab i din hverdag, når du skal danne dig din egen mening om stort og småt. Med kildekritikken i ryggen kan du gå på opdagelse som en detektiv i både fortid og nutid.

KILDER ER MANGE TING

Kilder kan være skriftlige og mundtlige udsagn – og det kan være genstande og billeder. En mundtlig kilde kan være en klassekammerats fortælling om gårsdagens udekamp, hvor hans kæreste scorede fire mål med nr. 13 på ryggen. En skriftlig kilde kan være en avisartikel, som fortæller om kampen, der sluttede 5-2 til hjemmeholdet. En genstand er fodboldtrøjen med nr. 13, der ligger helt ren i sportstasken i udeholdets omklædningsrum.

Både mundtlige og skriftlige kilder betragtes som 'talende kilder'. I modsætning til genstande indeholder talende kilder en tekst - en fortolkning af en begivenhed. Det er denne fortolkning, som kildekritik især forholder sig til.

KILDENS ÆGTHED

Er kilden det, den giver sig ud for at være? Hvis et brev, dateret i 1800-tallet, f.eks. omtaler mobiltelefoner, kan du være ret sikker på, at brevet ikke er autentisk. Så kan du ikke bruge indholdet til at sige noget om 1800-tallet. Brevet er stadig en kilde, ikke til 1800-tallet, men til den person, der har skrevet et falsk brev.

LEVN OG BERETNING

'Talende (skriftlige) kilder' kan både bruges som levn og som beretning. Som beretning handler det om det indholdsmæssige og fortolkende i kilden. Artiklen beretter om kampens resultat. Samtidig fortæller avisartiklen som levn os, at en person har skrevet en artikel om fodboldkampen. Artiklen viser også, at avisen har valgt at bringe artiklen. Om du betragter en talende kilde som et levn eller en beretning afhænger af, hvilket spørgsmål du stiller til kilden.

KILDENS VÆRDI

Der findes ikke gode eller dårlige kilder. Om en kilde er god eller dårlig afhænger af, hvilke spørgsmål du gerne vil have et svar på.

Et eksempel: Du har to kilder om hekseafbrændinger i 1500-tallet. Den ene er en øjenvidneberetning fra en bondekone, der har set en heks blive brændt på bålet. Den anden er en dombog fra retssagen mod heksen. Hvis du gerne vil vide, hvordan en hekseafbrænding fandt sted, er den første kilde en god kilde og den anden er dårlig. Hvis du i stedet er interesseret i at vide, hvad en heks kunne fremføre til sit forsvar, er den første kilde dårlig, og den sidste er god. Vælg kilder i forhold til dit spørgsmål.

DATERINGER

Hvornår er din kilde blevet til? Hvornår fandt begivenheden, der er omtalt, sted? De to dateringer skal du se i forhold til hinanden.

Absolut datering er kildens egen datering. Den mundtlige fortællings datering er den dag, den bliver fortalt, avisartiklens datering er udgivelsesdagen og politirapportens den dag og det klokkeslæt, den er skrevet.

Relativ datering er afstanden i tid fra begivenheden fandt sted, til kilden blev skrevet eller fortalt. Tidsmæssig stor afstand betyder, at der er risiko for, at kildens ophavsmand husker forkert, og at han kan være blevet påvirket af omgivelsernes syn på begivenheden.

FØRSTE- ELLER ANDENHÅNSKILDE

Har ophavsmanden til din kilde selv været til stede ved begivenheden – eller har han hørt historien fra andre?

Hvis vi vender tilbage til fodboldkampen: Har klassekammeraten selv overværet kampen (så er han førstehåndskilde til begivenheden) eller refererer han, hvad kæresten har fortalt (så er han andenhåndskilde). Alt andet lige er der større risiko for, at en historie bliver forvrænget, jo flere led den har været igennem.

TENDENS

Hvem er afsenderen bag kilden, hvilke motiver har han til at skrive eller sige, som han gør? Hvad vil han gerne opnå hos modtageren?

I eksemplet: Din klassekammerat fortæller begejstret om fodboldkampen og om sin kærestes præstation. Han er selvfølgelig glad for sin kæreste, som han er mere optaget af end af fodbold. Hans beskrivelse af kampen er farvet af hans positive syn på kæresten. Det kalder man tendens. Når modtageren også er interessant, skyldes det, at afsenderen tit er bevidst om sin modtager.

Din klassekammerat vil gerne have, at du også skal synes, at hans kæreste er sej, så han overdriber måske hendes bedrifter på fodboldbanen en anelse. En afsender kan have noget bestemt, som han vil opnå hos modtageren, og det kan have indflydelse på, hvilken del af sandheden, han lægger vægt på. Hvis afsenderen oplyser om ting, der taler imod afsenderens egne interesser, dvs. er til ulempe for afsenderen selv, er disse oplysninger alt andet lige mere pålidelige end oplysninger, som er til fordel for afsenderen.

TROVÆRDIGHED

En kildes troværdighed er en samlet vurdering af kilden: Kilden skal være autentisk. Den skal helst være tæt på begivenhederne. Ophavsmanden skal helst selv have været til stede, og han skal helst ikke have for mange motiver på spil selv. Troværdighed er en afvejning af faktorerne set i forhold til dit spørgsmål.

SAMMENLIGN FLERE KILDER

Eksemplet med fodboldkampen viser, at det er vigtigt at have forskellige kilder: Du skal ikke tro på den første den bedste version. Det ville dog være godt her også at høre fra fodboldspilleren selv. Måske fortæller hun, at hun som sædvanlig spillede med nr. 10 på ryggen, men havde modstandernes nr. 13 på nakken gennem hele kampen. Derfor kom hun til at score to selvmål foruden de to for sit eget hold.